

tuje, učiteljici se pa dela krivica brez vsake pokojnine. Do sedaj je imela mesečne odškodnine 12½ Din, kar je bore malo in še to so črtali gospodje pri zeleni mizi! Oddelek za uk in bogočastje in finance se prosi, da se takim učiteljicam za 30 službenih nepretrganih let prizna vsaj pokojnina! — Škandal!

## Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

—t Ing. J. Foerster, nadzornik za obrtno nadaljevalne šole je imenovan za rednega vseučiliškega profesorja na tehniški in je zaradi tega odložil svoje nadzorniško mesto za obrtnonadaljevalne šole. Z njim izgubimo moža, ki si je v dobi svojega nadzorstva stekel mnogo zaslug za obrtnonadaljevalno šolstvo in je imel pravo razumevanje tudi za položaj učiteljskega na obrtnonadaljevalnih šolah. S svojim nad vse priključnim nastopom je znal pridobiti in zainteresirati učiteljsvo in s svojim točnim in hitrim uradovanjem je vzbujal tudi točnost pri učiteljsvu. Ing. Foerster je vodil več tečajev za izobrazbo učiteljskega za obrtnonadaljevalne šole. Prepričani smo, da bo učiteljsvo obrtnonadaljevalnih šol obžalovalo ločitev tega odličnega šolnika od obrtnonadaljevalnega šolstva.

—t Vodstva obrtnih nadaljevalnih šol prosimo, naj pošiljajo od dne 1. t. m. dalje vsa poročila, ki so namenjena nadzorniku, na naslov »Nadzornišvo za obrtno nadaljevalne šole v Ljubljani, Askerčeva cesta 9« in ne več na osebo nadzornika, ker je dosedanj nadzornik z dnem 30. septembra t. l. odložil nadzornišvo.

—t Za obstanek obrtnih nadaljevalnih šol v Ljubljani. Pretečni teden se je vršila na magistratu anketa ki se je bavila z vprašanjem, je li možno vzdrževati v Ljubljani še nadaljevalne obrtno nadaljevalne šole. Ankete so se udeležili zastopniki učne uprave »Zveze industrijev«, Trgovske in obrtne zbornice, Bančnega sindikata, zadrug šol, vodstev i. dr. Ljubljanske obrt. nad. šole imajo za preteklo šol. leto velik primanjkljaj, a za bodoče šol. leto komaj prispevkov 20.000 K. Navzoči zastopniki so izjavili da podoja v kratkem glede prispevkov obvezne sklepe, tako da bo, kakor je upati, mogoče začeti s poukom vsaj dne 1. novembra.

—t Na državnih vinarjih in sadjarjih šoli v Mariboru se je vršil v času od 18.—21. t. m. tečaj za konserviranje sadja in zelenjave. Ravnatelj Zmavc je otvoril tečaj s pozdravom na številne udeležence iz vseh stanov in povdarjal njegove namen. Budite zanimali in zanimanje za sadjarstvo, predvsem pa poučite o racionalnem shranjevanju sadja, ki ima letos posebno blagoslovno leto. H koncu je izrekel prošnjo, naj ponese vsakdor gg., kar bo v tečaju videl in čul, v sosednjo hišo. — Tečaj je vodil znani strokovnjak na tem polju, gospod Priol. Po dvakrat na dan je v lepili, znanstveno utemeljenih in s toplo ljubeznijo do dela prožetih predavanjih govoril o vrstah sadja, o obiranju, sortiranju, sušenju, o ukuhanju mezg, marmelad, kompotov, sadnih sokov, zdržov, jamov in o napravi brezalkoholnih pijač. Teoretičnemu pouku so sledile praktične vaje pod vodstvom gospoda Aplenca, kojih se je tudi udeleževal gospod predavatelj in bil vedno na številna vprašanja z nasveti na razpolago. Udeležba je pokazala veliko zanimanje in pa potrebo takih tečajev. Ta potreba je posebno občutna letos, ko preti na sadnem trgu kriza, za nemški denar ni mogoče sadja dati, z južnim trgov nimamo še zvez. Zato je edina rešitev: sadje umno shranjevati! — Udeleženci so si tudi ogledali obrtno razstavo in se divili razstavljenemu kotičku sadjarke šole, ki priča o krasnih uspehih šole in njenih vrlih činiteljev.

## Iz Jugoslavije.

— Nazadnjaštvo! Po dolgem štiridesetletnem boju je naše šolstvo prišlo do tega, da je postalo nacionalno. Pričakovali smo, da se tudi država prosveta sedaj povzdigne in res, po prevratu se je poka-

kladi vsakega naroda in da je človek, ki zna umetnine uživati, po svoji naravi plemenitejši od onega, ki za to nima čuta. A ne samo to, da je oni, ki je vzgojen tako da zna prav apercipirati umetnine, vzgojen ob enem k plemenitosti: on postaja ravno potom neprestanega stika z umetnostjo vedno višji po svoji etični vrednosti. In še to: čim bolj je pravo umevanje umetnin razširjeno in čim globlje je, in najsi bodo te umetnine literarne, slikarske, kiparske, muzikalne ali gledališke, tem lepše in hitreje se na tem humusu razumevanja posamezne umetniške pangoze razvijajo. Umetnost je na poleg znanosti tehničnih pridobitev in gospodarskosti razvitosti, ki so last kakšnega naroda, oni faktor, ki daje temu toliko večjo vrednost kolikor boli se bliža umetniškemu nivoju drugih narodov, ali pa jih v tem celo prekaša.

Tako torej vidimo, da je vzgoja učenca k pravemu umevanju in tako obenem tudi uživanju umetnine velike važnosti ne le zanj kot za človeka samega, temveč tudi za razvoj umetnosti njegovega naroda in za tega veljavo med drugimi.

(Dalje prihodnjč.)

zal tudi res lep napredek za moderniziranje šolstva in prosvete v splošnem. Državna uprava je postala zelo radodarna in je podpržavila vsevprek tudi na prosvetnem polju: gledališča in razna glasbena podjetja, ne oziraje se na to, služijo ti zavodi res širokim masam naroda ali samo privilegiranim slojem in buržuaziji. Tako naprimer služi danes gledališče v prvi vrsti zabavi našim vojnim dobičkarjem verižnikom in v izobilju živim slojem. Niti uradništvo, niti drugi široki sloji si ga ne morejo privoščiti, četudi bi njim služilo v razvedrilo duha in izobrazbo, torej ne v nameček vsega dobrega, temveč v krepko volje za nadaljnjo življensko borbo. Na vso moč se je šolstvo trudilo, da pridobi tudi za šolstvo potrebnih udobnosti in sredstev za povzdigo in napredek, ki bo služil najširšim plastem naroda. Naši vodilni možje so se trudili, da dosežejo čimnaye v dobrobit šolstva, ki služi masam naroda. Seveda brez sredstev ne gre in to so dobro vedeli tudi merodajni faktorji, ko so dovoljevali organizacijo teh naprav. V štirih letih po prevratu smo prišli do tega, da je razen obmejnega šolstva delno urejeno šolstvo — pri nas, v Sloveniji. Toda malo časa je to trajalo! Može, ki so pripomogli šolstvu vsaj do delnega razvoja, niso znali čuvati svojih lastnih naprav pred uničenjem. In to uničenje je zadelo slovensko šolstvo pri zadnjem državnem proračunu. Ne moremo si misliti, da bi se to zgodilo brez vednosti lokalnih faktorjev, da bi se ne zaslislalo o tem prej od delka za uk in bogočastje v Sloveniji.

Danes je katastrofalna pot za ljudsko prosveto širokih mas že v polnem pohodu in pokazuje se že prve posledice. Odvzeti so krediti napravam pri šolstvu, katere posledice bo morala občutiti naša mladina pri svoji izobrazbi: Ukinjeni so prosti predmeti na srednjih šolah, petje, stenografija, živji jeziki itd., ki so omogočali tudi revnejšim slojem, da so pustili šolati in splošno izobraziti svoje nadarjene otroke v teh predmetih; hrani se pri ekskurendnih šolah, ki so namenjene od izobrazbe in kulture najoddaljenejšim slojem in naselbinam, da se jim odvzame še zadnji vir izobrazbe in se jih pahne v analfabetizem; hrani se pri nezasedenih mestih, da se zada še zadnji udarec obmejnemu šolstvu ki najbolj trpi na tem; hrani se pri dijaških podporah ki jih uživajo najbolj nadarjeni dijak, da se jim odvzame možnost do nadalje izobrazbe in se ubija s tem talente naroda; hrani se pri izobrazbi naših žena v ženskem ročnem delu in gospodinjstvu, namenjeni najširši masi; hrani se pri voditeljskih funkcijskih dokladah, gazeč pri tem celo zakone in ustvarjajoč s tem popolnoma brezpravne razmere; hrani se pri voditeljskih suplenth; hrani se pri dokladah učiteljskega na socialnih šolah (še čudno, da so meščanskošolskim ravnateljem in učiteljem pustili doklade, ki bazirajo na istem pravnem temelju), da se pokaže nekonsekvenco šolske uprave; hrani se pri pisarniških močeh v okr. šol. svetih; hrani se hoče celo pri okrajnih šolskih nadzornikih in se namestava združiti po dva nadzorniška okraja; hrani se pri študijskih dopustih; hrani se pri nadurah ki nadomeščajo pomanjkanje učnih moči; hrani se pri paralelakah, da se pusti nad 100 učencev v enem razredu itd. itd. — Samo eno povdarjamo spričo razmer, ki so se kar čez noč predložile slovenski javnosti od pokrajinske učne uprave: 1. Hraniti se pri zneskih, ki značijo kapljo vode v morje; 2. hrani se hoče pri ljudski izobrazbi in prosveti, ki je namenjena najširšim masam naroda, pri tem na se ne ukinde državnih kreditov prosvetnim napravam, ki so danes le v zabavo verižnikom in bogatinom — ljudskim sesalcem, katere naprave požirajo državi milijone, s katerimi bi bila lahko prihranjena vsa nujna ljudska izobrazba, ki smo jo prej našli. — Ta poraz je popolna diskvalifikacija vodilnih mož in sramota za državno upravo, ki bo ležala na nas kot mōra, dokler ne bo popravljen krivica narodu.

— Kaj zahteva ustava od šole in pouka? To je na razvidno iz sledečih členov: 1. Člen 12. se glasi: »Nihče ni dolžan sodelovati pri verozakonskih dejanjih, svečanostih, obredih in vajah, razen ob državnih praznikih in svečanostih in kolikor to odredi zakon za osebe, ki so podložne očetovski varstveni in vojaški oblasti.«

Domoljub pravi k temu: Po tej določbi ne more ne učitelj in ne veroučitelj v imenu staršev navajati otrok, da bi se udeleževali nedeljske maše, procesij in svetih zakramentov.

2. Člen 16.: Vse šole morajo dajati pravno vzgojo in razvijati državljansko

zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpljivosti.

Domoljub pravi k temu: Verska strpljivost brez dvoma ne pomeni spoštovanja in ljubezni do drugorodcev, ampak versko brezbriznost.

Dalje določa člen 16.: »Verski pouk se daje po želji roditeljev, odnosno varuhov. Domoljub pravi: Če torej starši zahtevajo, se učenec oprosti verskega pouka.

Nadalje toži Domoljub: Še dve naredbi ministrstva prosvete!

Ena določa, naj se pouk v šoli vrši v sokolskem duhu in naj vsa šola, učitelji in učenci, služijo sokolstvu.

Druga je odpravila zastopstvo Cerkev v višjem šolskem svetu. Oba duhovnika v višjem šolskem svetu sta samo zastopnika veroučiteljev.

— Kaj zahteva klerikalizem od šole in pouka? Program je razviden iz sledečih točk, ki jih je prinesel »Domoljub« pred kratkem:

»Pod klerikalizmom razumemo politično stranko, ki se naslanja v prvi vrsti na cerkveno hierarhijo (duhovščino) in črpa iz nje svojo moč. Cerkevna hierarhija je okosje klerikalne organizacije. Vsi drugi strankini organizmi so le priveski hierarhije (duhovščine) in stoje direktno ali indirektno pod njenim vodstvom, četudi se nahajajo dostikrat formalno pod posvetno režijo. Organčna zveza stranke s cerkveno hierarhijo ji daje pečat političnega eksponenta Cerkev. To bi bili glavni, vsepovsod veljavni znaki klerikalizma.«

Dr. Ivan Sušteršič »Moj odgovor«, št. 11.

Nova cerkvena postavodaja, ki jo je izdala Cerkev l. 1918 obsega sledeče določbe glede šole:

Člen 1372 se glasi: V pouku ne le da ničesar ne sme biti, kar bi nasprotovalo katoliški veri in pravosti, ampak verska in pravna vzgoja mora biti na prvem mestu. Papež Pij IX. je pa temu dodal še sledeče: »V VERSKIH ŠOLAH MORA VERSKI POUK NADVLADATI VES OSTALI ŠOLSKI POUK, TAKO, DA SO DRUGI PREDMETI LE PRIPOMOČKI ZA VEROUK.«

Člen 1374: Katoliški otroci naj ne posečajo nekatoliških, nevtrajnih, mešanih šol, ki jih namreč pohajajo tudi nekatoliški otroci.

Člen 1379.: Kjer ni katoliških šol, naj zlasti škof poskrbi, da se ustanove. Verniki naj gotovo po svoji moči pomagajo, da se katoliške šole ustanavljajo in vzdržujejo.

Čl. 1113. Starši imajo strogo dolžnost, da poskrbijo za versko in pravno kakor tudi telesno in prosvetno vzgojo svojih otrok.

To je program klerikalizma, izvira jočega iz Rima, preplavljajoč ves svet potom cerkvene hierarhije duhovščine; vsi drugi so le priveski, kakor pravi dr. Sušteršič.

— »Naprej« in učiteljsvo. Ob raznih prilikah je »Naprej« že izkazal svojo »naklonjenost« do učiteljskega. Posebno rad se spodtika nad vodstvom naše organizacije in odpira svoje predale malkontentom, ki se zaletavajo v UJU. Da nimajo ti ljudje pokazati nobenega pozitivnega dela in je vse njihovo delo zabavljanje, kritiziranje in razdiranje, je ob sebi umevno. V zadnjem tednu se zopet spravlja na blejske resolucije in med drugim piše sledeče: »to je samo čin par režimskih klečepalcev, ki nikakor niso predstavniki celokupnega organiziranega učiteljskega. Čeprav čepijo na vodilnih mestih.« — »tako reakcionarni sklepi, kakor jih je nartila gotova klika javnosti.« — »Trebalo bi torej nove orijentacije, deloma tudi očiščenja.« — Res bo treba nove orijentacije z Naprejevci in bo potreba pozvati zabavljače, naj pokažejo tudi ali znajo kaj delati; dosedaj smo jih pustili preveč pri miru, treba bo z njimi malo obračunati, ker njih početje kaže mnogo — zlobe.

— Donešek k vprašanju obmejnega šolstva. V članku »Naše obmejno šolstvo in učiteljsvo« je tovariš H. označil kot glavni vzrok pomanjkljive zasedbe obmejnih šol — slabe gnotne razmere učiteljske v teh krajih. Zadel je v črno! Nasvetovana zdravila so v stanu lečiti to rak - rano obmejnega šolstva. Prvi obliž z varstveno znamko — načelo se mora v resnici tudi izvajati — bi bil: Vsakdo, ki službuje nekaj let zadovoljivo na mejni, ima potem prednost pri kompetenci za boljše mesta v zaledju. Naj se takoj uporablja! Danes nas žalibog obmejne šolnike ob priliki kompetence žigosajo s sicer častnim žigom »nenadomestljiv«. Tovariš z odlično kvalifikacijo, kateremu je v četrtem letu službovanja postalo v severnem mrzlem pasu prevroče, se je vrnil od višje šolske oblasti jako počaščen, namreč: »Vi pridete sicer kot prvi v tropredlog, vsa čast Vam, a mesta v X. ne

dobite, ker ste v sedanjem »nenadomestljivi«. Evo, obljubljeno zasedje — fata morgana! Drugo zdravilo: učiteljsvo na mejni gnotno podpreti s pomočjo privatne družbe, n. pr. CMD, ker država sama ne more delati razlike med svojimi organi, pa ne bo posebno učinkovito. Kar se tiče družbine podpore kontroliranim poedineem v korist, sem prepričan, da bi jo vsak — tudi najpotrebnejši izmed najvrednejših — radevoljno odklonil, saj vemo, da morajo obrambna društva posvečati svojo pažnjo drugam, in se sama nahajajo vsled suše v blagajnah v obupnem položaju. CMD naj po možnosti podpira obmejno šolstvo s primernimi darili revnim učencem. Pravična plačnica pa bodi vsem edino-le država! Šole obmejnega pasa se naj z ozirom na težje življenske okoliščine učiteljskega uvrstijo v višji plačilni razred kakor so one v zaledju. Izdatnejši »naval« učiteljskega v obmejne kraje bi torej utegnili povzročiti merodajni faktorji s sledečimi potezami: 1. gori predlagano načelo pri oddaji boljših mest v zaledju se mora že danes strogo izvajati; 2. vse šole obmejnega pasa se čimprej uvrstijo vsaj v isti krajevni plačilni razred, v katerem so šole glavnega mesta dotične oblasti; 3. učiteljskim dvojicam, službujočim v obmejnem pasu, se prizna polna draginjska doklada. — Fr.

— Prošnja »Družbe sv. Cirila in Metoda«. Našim šolam v obmejnih krajih, zlasti na severni meji primanjkuje šolarov in učiteljskih knjižnic. Znano je, da so za časa Avstrije po teh krajih pritiske na naše šolstvo vse mogoče sile, da bi čimprej potužile naš rod. Na te kraje so se nameščali nemčurski učitelji, ki niso že po svoji morali prav ničesar storili v prid slovenski stvari. Zato tudi ne najdemo na vseh teh šolah skoraj prav nikakih slovenskih knjig bodisi za učence, kakor tudi za učitelje. Še bolj žalostno pa je v tem oziru v Prekmurju. Na Družbo prihajajo dan za dnevom prošnje za slovenske knjige. Družba je ustregla kolikor je mogla, pošla ji je zaloga knjig. Vse rodoljubno občinstvo prosimo: Poglejte doma po svojih omarah, v podstrešju in vsepovsod, kjer imate kaj knjig, ki jih ne rabite, zberite jih in pošljite jih na pisarno Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljano. Da se na poštni prihrani, skušajte jih oddati o priliki osebno ali po kakem znancu, če pa to ni mogoče, pošljite jih po pošti. Tozadevni stroški se Vam na željo povrnejo. V imenu naše mladine Vas prosimo, uvažujte našo prošnjo.

— Usposobljenostni izpiti za obče ljudske in za meščanske šole pred državno izpraševalno komisijo v Mariboru (na drž. moškem učiteljskem) se prično dne 3. novembra 1922 ob osmih zjutraj. Prošnje, ki naj bodo pisane na celi polji, naj se vpošljejo pravočasno potem okrajnih šolskih svetov, da bodo do 25. oktobra t. l. v rokah izpraševalne komisije. Odgovor na prošnjo dobe le oni kandidati in kandidatkinje, ki k izpitu ne bodo pripuščeni.

## Naše narodno prosvetno delo.

### METODE PRI NARODNO-PROSVETNEM DELU.\*

»Neorganizirano delo sploh ni delo. Tako daleč je treba iti, da se izvede močna, pregledna in skladna organizacija celokupnega dela za narodno izobrazbo. — Brez centralne ustanove, ki bi posamezne veje nadzorovala in skrbela za njihovo skladnost in za iste cilje celoga delovanja, nikakor ne more biti uspešnega ljudskega izobraževanja.«

Nikola Radojčić, univ. prof.

Učiteljsvo ima dobre administrativne narodno-prosvetne delavce, a manj dobrih programatičnih prosvetnih delavcev, ki jih je treba šole vzgojiti. Tudi sistematična izvenšolska ljudska vzgoja zahteva za to specijelno vzgojenih delavcev. — k.

Toda poprišč, ugodnih za delo za izobraževanje ljudstva, in že priznanih metod za delo je toliko da se ne sme s prekrizanimi rokami čakati na dovršenje vseh potrebnih antropogeografskih in sociografskih pripravljalnih del, in da bi se šele potem začelo z delom.

Vrsta nalog, katere je treba izvršiti, je nepregledna zato moremo omeniti le najvažnejše.

Na prvem mestu, negovanje narodnega zdravja, ker brez zdravja ne more

\* Odlomki iz brošure univ. prof. Nikola Radojčića »Delo dijaštva za narod«. Založba »Jug« — Ljubljana.